

Jan LHOTÁK – Jaroslav PACHNER –
Vladislav RAZÍM, *Památky města Sušice*,
Město Sušice, Sušice 2012

727 s., ISBN 978-80-260-2851-2

Již první seznámení s publikací věnovanou památkám města Sušice a k němu náležejících osad ukazuje na velkorysý vydavatelský počín. Rozsáhlá kniha vyšla na kvalitním papíře s velkým množstvím fotografií, map a kreseb (celkem 736 obrázků), začasť barevných. Prostředky na vydání knihy se nešetřilo a z hlediska zpřístupnění kvalitního obrazového materiálu, zachycujícího historické i současné pohledy na jednotlivé památky, kresebné rekonstrukce či stavební plány, je to jen ku prospěchu věci. Vydavatelé přitom nerezignovali na odbornou úroveň knihy, která obsahuje jak podrobný soupis pramenů a literatury, jmenový a místní rejstřík, tak i obsáhlý poznámkový aparát.

Duší autorské trojice se stal Jan Lhoták, historik sušického muzea, jenž garantoval především archivní a historický výzkum. Je redaktorem knihy a autorem či spoluautorem většiny kapitol. Lhoták se dějinami města dlouhodobě zabývá a jeho dosavadní studie jsou kvalitním podkladem k budoucí moderní syntéze dějin Sušice. Namátkou zmiňme jeho souhrn správních dějin města, který vyšel na pokračování ve sborníku *Minulostí západočeského kraje*, loni vyšlý 27. svazek *Historického atlasu měst*, věnovaný Sušici, či příslušné kapitoly kolektivního díla *Obrazy krásy a spásy. Gotika v jihozápadních Čechách* z roku 2013. Kromě toho vydal množství drobnějších studií se sušickou tematikou. Architekt Jaroslav Pachner se odborně věnuje především památkám severních a severozápadních Čech; v knize měl na starosti architektonické a urbanistické texty. Historik Vladislav Razím, přední badatel v oboru středověké fortifikace, pak přispěl do knihy studií o městském opevnění.

Hlavní snahou autorů bylo podat, jak zdůrazňuje Jan Lhoták v předmluvě, ucelený výklad o památkovém fondu na území města Sušice s využitím poznatků urbanismu a historie. Kniha se snaží překročit pouhý soupis státem chráněných kulturních památek a všimá si i zaniklých objektů či těch staveb, které dosud nejsou pod památkovou ochranou. Není však jejich soupisem definitivním, chce spíše sloužit jako úvodní přehledové zpracování problematiky. Autoři neusilují o širší interpretaci a kontextualizaci jednotlivých

památek, ale spíše o shrnutí informací z pramenů a literatury.

Kniha je rozčleněna na dvě úvodní studie (historický a urbanistický vývoj města) a katalog městského památkového fondu. Katalogová hesla zahrnují vždy odborný popis památky a její historický vývoj. Obrazovou přílohu doplňuje několik axonometrických rekonstrukcí, zejména pohledy na gotické a renesanční město a dále rekonstrukce významnějších měšťanských domů.

První kapitola „Historický vývoj“ je velmi cenná, neboť novější syntézu dějin Sušice zatím postrádáme. Výklad začíná konstatováním poměrně hustého osídlení horního Pootaví nejpozději v 9. století, zmiňuje vliv působení poustevníka Vintíře v této části Šumavy a s ním související donaci nezamyslického újezdu břevnovskému klášteru v 11. století a připomíná další církevní državy. Na zahušťování zdejšího osídlení mělo rovněž vliv rýžování a těžba zlata kolem Otavy. Důležitým, byť stále nedořešeným tématem jsou zdejší bogenské državy, s nimiž je spojena první zmínka o Sušici v roce 1233. Co se týče lokace královského města, uskutečnila se patrně až za Václava II. někdy mezi lety 1283–1290.

Navzdory periferní pozici a menší výměře města spočíval jeho význam ve strategické poloze na průsečíku Vintířovy stezky a nejzápadnější větve Zlaté stezky. Z důležitých mezníků středověkých dějin města je zdůrazněn příklon Sušice k táborskému svazu, který vedl mimo jiné k rozšíření městského majetku, a následné budování městského panství ve druhé polovině 15. věku i ve století následujícím. Město participovalo na dálkovém obchodu s Bavorskem dovozem soli a vývozem sladu.

Druhá kapitola „Urbanistický a stavební vývoj“ je podstatně rozsáhlejší. Zmiňuje románsko-gotické kostelíky, které se v okolí města vyskytují již od sklonku 12. století. K nim jistě patřil i kostel v předlokačnické Sušici, zmíněný roku 1233. Předlokačnický půdorys rozvržení vsi Sušice ovlivnila komunikační síť – jednak Vintířova stezka, jednak stezka vedoucí z jihu Čech na západ, která procházela pozdějším pravobřežním Horním předměstím, a dále severojižní komunikace z vnitrozemí, od Práchně. Tě se přizpůsobil půdorys lokovaného města. V Sušici je uliční síť v zásadě pravidelná, ideál ortogonálního půdorysného schématu vrcholně středověkého města je však porušován nejen terénní situací, ale i strukturou předlokačnického osídlení (okolí kostela sv. Václava, Havlíčkova ulice). Velikou rozlohu náměstí považují autoři s odkazem na bádání Vladislava Razíma za projev méně hodnotného urbanismu. Zajímavá je v Sušici i absence sklepů kvůli vysoké

hladině spodní vody, mají je domy pouze na Horním předměstí. Následuje podrobný rozbor podoby středověkých domů v Sušici, doplněný půdorysnými a kresebnými rekonstrukcemi. Výklad ilustruje i axonometrická rekonstrukce podoby města ve 14. století od J. Pachnera.

Kratší exkurz do vývoje památkové péče v Sušici činí J. Lhoták ve třetí kapitole, kapitola následující pak přináší soupis nemovitých kulturních památek. U těch významnějších (kostely, kaple apod.) uvádí pouze odkaz na příslušná katalogová hesla v následujících kapitolách, mnohé jsou však rozepsány již zde, např. Branka (čp. 156/I) či některé měšťanské domy, často gotického původu. Významnou památkou jsou rovněž rýžovnické sejpy v Divišově.

Vstupní částí následující kapitoly „Nejvýznamnější památky“ je rozsáhlé pojednání Vladislava Razíma o podobě a vývoji opevnění města. Přes jeho význam (dochované pozůstatky jsou důležitou památkou středověkého fortifikačního stavitelství u nás) nebyla totiž sušickým hradbám dosud věnována bližší pozornost a nemají ani svůj ucelený stavebněhistorický průzkum. Kapitola pokračuje katalogovými hesly dalších nejvýznamnějších památek. Jde především o měšťanské domy, radnici (zde je řešena problematika dvou radnic v Sušici), předměstské domy a špitál (dvojdům čp. 17 a 98/III) u kostela Panny Marie, který je opatrně ztotožněn se špitálem sv. Alžběty, doložený v písemných pramenech ve 14. století. Po textu věnovaném měšťanskému pivovaru následuje rozsáhlé heslo ke kostelu sv. Václava.

Tato k severovýchodu orientovaná stavba s nepravidelným půdorysem je v předhusitských písemných pramenech zmiňována převážně jako kaple či filiální kostel. Jako farní je doložen až roku 1677. Kolem kostela není doloženo pohřbívání, nejspíše kvůli vysoké hladině spodní vody. Tyto skutečnosti vedly k dosud neuzavřené diskusi o době vzniku kostela, o jeho souvislosti se sušickým kostelem zmíněným v roce 1233 i o tom, kdy nabyl farních práv. Z jeho gotických prvků je nejzajímavější obranná chodbička hradby, k níž kostel přiléhá, dosud dochovaná v hmotě jižní lodí kostela. Katalogové heslo obsahuje i popis vybavení interiéru kostela.

Hřbitovní kostel Nanebevzetí Panny Marie na Horním předměstí je písemně doložen na začátku 15. století a již tehdy je označován jako farní (1402). Jednalo se tedy buď o původní sušický kostel zmiňovaný roku 1233, či o písemně doložený nedostavěný chrám obutých augustiniánů z druhé čtvrtiny 14. století.

V případě farního kostela sv. Petra a Pavla a Panny Marie v Albrechticích u Sušice dosud pro-

bíhá odborná diskuse o jeho stáří, tedy zda se písemně doložená konsekrace na přelomu let 1178 a 1179 týkala stávajícího kostela, či jeho zaniklého předchůdce. V současnosti se nabízí kompromisní řešení: zdivo kostela pochází z doby před rokem 1178, ale například portál v severní zdi je až z doby kolem roku 1230. Nedávno proběhnuvší dendrochronologický průzkum přesněji datoval další stavební fáze kostela, které v příložené půdorysné rekonstrukci popsal Jan Anderle.

Následující šestá kapitola „Památkové významné budovy“ se týká novějších domů převážně z 20. století, které dosud nemají status kulturní památky. Poslední dvě kapitoly sepsal samostatně Jan Lhoták. Část „Umění veřejného prostoru“ se zabývá mimo jiné sochami, sousošími a památníky. Mezi mnoha epigrafickými památkami je zde na prvním místě heslo věnované mramorové desce z roku 1322 na paměť výstavby městských hradeb, původně zasazené v Klášterské hradbě, od roku 1847 ve vestibulu radnice. Jde o jednu z nejvýznamnějších epigrafických památek u nás. Poslední kapitola se zabývá drobnou sakrální architekturou (kříže, boží muka, kaple); jedná se o památky barokní a mladší, k lepší orientaci čtenáře je připojena mapa stávajících i zaniklých památek tohoto druhu.

Na knize je třeba ocenit především obsáhlou a důkladnou, s níž jsou dochované i zaniklé sušické památky prezentovány. Množství obrazového materiálu a téměř vyčerpávající historické pasáže jednotlivých památkových hesel jsou přínosem nejen pro laickou, ale i odbornou veřejnost. Důkladné jsou i architektonické a stavebněhistorické části hesel, zde však autoři vědomě rezignovali na uměnovědný pohled, tedy na zařazení sušických památek do širšího kontextu dějin umění v Čechách, což je škoda. Sice by to znamenalo buď zvětšit už tak mohutný rozsah knihy, popřípadě zařadit umělecko-historické pasáže na úkor ostatních textů, obraz městského památkového fondu by však byl plastičtější a úplnější.

Památky města Sušice nabízejí velké množství spolehlivých a detailně zpracovaných informací nejen zájemcům o regionální historii, ale i odborníkům zabývajícím se dějinami českých měst, medievisty nevyjímaje. Sušice se tak může pochlubit památkářským kompendiem, na jaké dosud marně čekají jiná větší a významnější česká a moravská města, a do jisté míry je možné je podobným projektům dát za vzor.